Zajímavé nálezy hub z PR Prameniště Teplé v říjnu 2020

Libor Hejl, Nezvěstice a Martin Kříž, Ústí nad Labem

Přírodní rezervace Prameniště Teplé je jednou z nejcennějších lokalit s mokřadními biotopy v CHKO Slavkovský les. Nachází se v katastrech Závišín, Rájov u Mariánských Lázní a Mariánské Lázně. Jak ukázal orientační mykologický průzkum, zpracovaný v roce 2020 Jiřím Koutem, Liborem Hejlem a Martinem Bartůškem (Kout et al. 2020), jedná se současně o významnou lokalitu zajímavých druhů hub, a to nejen mokřadních, ale i lignikolních (tedy rostoucích na dřevě). 17. října roku 2020 jsme sem podnikli společnou exkurzi, jež přinesla celou řadu překvapivých nálezů, z nichž bychom chtěli v tomto článku několik představit a blíže okomentovat. Vybrali jsme dvě vřeckovýtrusé houby (čihovitka nadmutá a ouško Tuomikoskiho) a dvě lupenaté (voskovka žlutonohá a čirůvka vejčitovýtrusá).

▲ Čihovitka nadmutá (*Ascocoryne inflata*), 17. 10. 2020. Foto Libor Hejl.
▲ Ouško Tuomikoskiho (*Otidea tuomikoskii*), 17. 10. 2020. Foto Martin Kříž.

Na ležící trouchnivějící větvi břízy nás zaujala čihovitka vyznačující se poněkud odlišným zbarvením oproti našim běžným druhům tohoto rodu, a to více do červena. Jelikož jsme s ní již měli zkušenosti z dřívějška, hned v terénu jsme ji vyhodnotili jako *Ascocoryne inflata*, což potvrdilo pozdější mikroskopické studium. Jsou totiž pro ni charakteristické na pólech zašpičatělé výtrusy, jejichž délka byla u sběru z Prameniště Teplé až 25 µm, a především hlavaté parafýzy (tj. sterilní vlákna v roušku vřeckovýtrusých hub), jejichž vrchol dosahoval šířky až 6 µm. Kromě již zmíněného červenavého tónu se tento druh makroskopicky ničím výrazným nevyznačuje – tvar plodnic je tlustě káčovitý, jejich šířka dosahuje až 1 cm a dužnina má pružně rosolovitou konzistenci stejně jako u ostatních čihovitek (které jsou většinou zbarvené více do fialova). Roste velmi vzácně ve shlucích na mrtvém dřevě různých listnáčů a doložen byl také z jedle. Zajímavé je, že nejenže se tento druh nevyskytuje v běžně používané české mykologické literatuře, ale dokonce dosud zřejmě není formálně popsán a jeho latinské jméno je jen provizorní (ačkoli se běžně používá), jak usuzujeme mj. z jeho nepřítomnosti v celosvětových webových databázích. Položku jsme uložili do herbáře Mykologického oddělení Národního muzea v Praze (PRM 956597).

Ve smrčině nás potěšil mykorhizní druh vřeckovýtrusé houby, a sice zřídkakdy nacházené ouško Tuomikoskiho (*Otidea tuomikoskii*). Jeho první nález v České republice pochází ze západních Čech, a to ze svahu Dyleně v Českém lese (Jindřich 2008), později bylo nacházeno i jinde, např. v jižních

Čechách (Kout et al. 2016). Makroskopicky se vyznačuje štíhlými, žlutohnědými, až 5 cm vysokými, bočně rozčísnutými plodnicemi se zrnitě bradavčitou vnější (sterilní) stranou. Má hladké elipsoidní výtrusy o velikosti 9–11 × 5,5–6,5 µm. Roste nahloučeně ve skupinách, přičemž výskyt v jehličnatých lesích pod smrky, na zemi v jehličí nebo mechu, je typický. Číslo sběru z Prameniště Teplé uloženého v Národním muzeu je PRM 955756.

O voskovce žlutonohé (*Cuphophyllus flavipes*) v PR Prameniště Teplé jsme psali v našem předchozím příspěvku (Hejl et Kříž 2021), na připojené fotografii je však nedopatřením plodnice voskovky Colemannovy (*C. colemannianus*) z Babinských luk v Českém středohoří. Nyní to napravujeme publikací správné fotografie. Plodnici nalezenou v trávě a mechu v PR Prameniště Teplé (PRM 955758) jsme bezpečně určili až po prostudování jejích výtrusů: často mají skoro kulovitý tvar a jsou velké 5,8–9(10) × 4,8–6,8(8) µm, jejich průměrný délkošířkový poměr je 1,29. Někdy podobná voskovka Colemannova má tento poměr větší.

Pomyslný zlatý hřeb při naší návštěvě 17. 10. 2020 se dostavil příznačně až při odchodu z lokality, kdy jsme ve smrčině narazili na obrovskou skupinu plodnic pozoruhodné šedohnědavě zbarvené čirůvky. Určili jsme ji jako vzácnou čirůvku vejčitovýtrusou (*Lepista ovispora*). Roste charakteristicky v nahuštěných trsech, podle některých autorů (Ludwig 2001, Hagara 2014) na travnatých místech, náš nález však pochází ze stinného lesa bez podrostu, pouze se smrkovým opadem. Velikost výtrusů u sbíraných plodnic jsme naměřili 6–8(8,5) × 3,8–4 µm, jejich tvar je elipsoidní, obsahují typicky jednu tukovou kapku a na povrchu jsou velmi jemně bradavčité (ornamentika, pozorovaná v bavlníkové modři, byla evidentně patrná pouze u některých výtrusů a spíše jen na jejich vrcholu). Že je tento tečkovaný povrch při použití optického mikroskopu na hranici viditelnosti, literatura zmiňuje (např. Krieglsteiner 2001, Ludwig 2001). Doklad pro případnou revizi v budoucnu je taktéž uložen v herbáři Národního muzea (PRM 956620). ■

▲ Voskovka žlutonohá (*Cuphophyllus flavipes*), 17. 10. 2020. Foto Martin Kříž.
▲ Čirůvka vejčitovýtrusá (*Lepista ovispora*), 17. 10. 2020. Foto Libor Hejl.

Použitá literatura:

Jindřich O. (2008): *Otidea tuomikoskii* – nový druh pro naši mykoflóru. – Mykol. Listy 103: 8–11.

Hagara L. (2014): Ottova encyklopedie hub. – Ottovo nakladatelství, Praha, 1152 pp.

Hejl L. et Kříž M. (2021): Nálezy vzácných druhů voskovek ve Slavkovském lese. – Arnika, přírodou a historií Karlovarského kraje 2/2021: 52–53.

Kout J., Hejl L. et Bartůšek M. (2020): Závěrečná zpráva z mykologického průzkumu PR Prameniště Teplé. – Ms., 14 p. [Depon. in: AOPK ČR].

Kout J., Zíbarová L., Hejl L. et Bartůšek M. (2016): Nové lokality vzácných vřeckovýtrusných hub z jižních a západních Čech. – Sborník Jihočes. muzea v Čes. Budějovicích, Přír. vědy 56: 55–64.

Krieglsteiner G. J. [ed.] (2001): Die Großpilze Baden-Württembergs. Vol. 3. – Ulmer, Stuttgart, 634 pp.

Ludwig E. (2001): Pilzkompendium. Band 1. – IHW-Verlag, Eching, 758 pp.